

Na zlatnoj podlozi

Zlatarstvo niti izdaleka nije sve čime se povjesničar umjetnosti Ivan Bach bavio u struci tijekom svoga bogatog radnog života. Pa ipak, ono u njegovu opusu zauzima bitno mjesto. Usudili bismo se reći, ne samo zato što je, po zaposlenju, vodio zbirku metala u Muzeju za umjetnost i obrt. Zlatarstvo je vokacija. Njegovi su pozivi složeni i skroviti. Ono jasno polarizira i veže uza se vrline i mane ljudske naravi. Od »klanjanja zlatnom teletu«, đavolje zamke, do najveće čistoće tvari koju svijet može izlučiti, zlatarstvo već materijom pruža obilje i krajnji raspon psihoanalitičkih motivacija. O simboličnoj vrijednosti ljudskog napora koji je vezan uz obradu plemenitih metala i kamenova da se i ne govori. No osim vokacije tvari i rada postoji i vokacija mjerila. Baveći se zlatarskim predmetima čovjek mora ostaviti »svoju kožu«, to jest svoje mjerilo, i upustiti se u drugi, autonoman, sitan svijet. Ne svijet minijature, naprosto umanjeno: nego svijet uistinu drugih dimenzija. Za nagradu što napušta »svoju kožu«, čovjek dobiva stanovitu količinu samoće, i propusnicu za neka putovanja slobodna od »dnevne«, bliža »noćnoj« stvarnosti. Diskretnim i tankočutnim bićima takvi su putevi potreba: i to se uvijek doživljavalo iz tekstova Ivana Bacha. Njegova putovanja srebrom i zlatom nisu samo doprinos povijesti stilova sa specifičnih uzoraka primijenjenih umjetnosti, nego vrsta

čitanja »kroz prozor« i prevođenja vidika. Možda je riječ samo o neke dvije nabuhline na srebrnoj površini: za Ivana Bacha to su »... dva brijega, koji djeluju kao golem val bola Magdalenine sućuti s Kristovom patnjom«.

No reklo bi se da se »romantizam« i »realizam« u Ivana Bacha savršeno uravnotežuju. Beskrajno marljivo i znatiželjno istražuje on arhivsku građu, izvlačeći i komponirajući podatke upravo romansijskim talentom. Živa podloga zlatnih remek-djela često je nesretna, nečista, kvrgava i prgava. Povijest zlata ujedno je i povijest gladi. Izvanredan primjer takve potpune vizure upravo je tekst (mogli bismo ga nazvati i malom monografijom) o varaždinskim zlatarima Jurju i Vinku Kuniću (a usput i o velikom broju ostalih). Moral, pravo, moda, ambijenti, slikovite pojedinosti jednog vremena (u kojemu se svakodnevni lončić mlijeka, »topli obrok«, spominje kao značajan faktor u zaradi — u kojemu se profinjena umjetnost, da bi preživjela, kombinira sa svratišnom djelatnošću i s brigom o napasanju domaćih životinja) — vraćaju se pred oči u punoj protežnosti »male povijesti«. Radeći na jednoj temi, Ivan Bach uvijek je nudio niz ostalih: uzimao je građu sa specifičnog područja, osvjetljujući je prema sve većoj pokaznosti i sve općenitijoj spoznaji.

»Mene moje klasično obrazovanje smiruje«, napisao je jedan naš suvremeni pjesnik. Nemoguće je ovu kratku bilješku ostaviti bez spomena na klasičnu smirenost i izdjeljanost Bachove rečenice. Postoje privilegiji koji se s vremenom gube. Jedan od onih koji nestaje u naše vrijeme, pred našim očima, jest privilegij takve opće naobrazbe koji garantira visoku pismenost svake struke — i svaku struku kao pobočnu književnost. Odnos zlata, srebra i riječi u Ivana Bacha jest odnos kulture — i to je poseban dobitak i pouka ove povijesnoumjetničke ostavštine.

Željka Čorak